

DE WEDERGEBOORTE

Van Erdal Balci verscheen ook bij De Geus

De gevangenisjaren

ERDAL BALCI

De wedergeboorte

Roman

DE GEUS

De auteur ontving voor het schrijven van deze roman
een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© Erdal Balci, 2023

Omslagontwerp Sander Patelski

Typografie binnenwerk Crius, Hulshout, België

ISBN 978 90 445 4440 4

NUR 301

Deze roman draag ik op aan mijn grote liefde Leonie,
die uit de boezem van de nachten
klaprozen plukt voor ons

Deel 1

Het vonnis dat over hem werd uitgesproken leek Aziz woord voor woord tot zich te nemen, maar in werkelijkheid luisterde hij naar de regendruppels die op het dak belandden als waren ze de woorden die een onmogelijke roman naar een troostrijk einde moesten zien te leiden. Af en toe draaide hij zich om naar de deur, in de hoop dat Shirin toch was gekomen. Om hem nog een laatste glimp te gunnen op haar en op Erai.

Nadat de rechter de zaak afgesloten had, kwam Mikail naar hem toe. ‘Wakker worden, Aziz.’ Terwijl ze naar de uitgang liepen zei Mikail, met een stem waarmee mensen goed nieuws verkondigen: ‘Zuster Robot heeft mij uitgekozen als je metgezel naar het Zelfkriekcentrum. Als je officieel bezwaar maakt, ga ik niet mee.’

‘Ik vind het goed.’

‘Fijn. Ik haal je volgende week donderdag thuis op. Om zeven uur moet je klaarstaan. Lukt het je om op tijd uit je bed te kruipen of moet ik wat eerder aanbellen?’

‘Zeven uur is prima. Tot dan.’ Aziz liep van Mikail weg en begaf zich in de glinsterende straten van Isilkent. Het regende minder hard dan eerder op de dag. Hij had geen zin in de drukte van de metro en besloot in een flink tempo naar zijn huis aan de andere kant van de stad te lopen.

Lange wandelingen deden hem altijd goed.

Zoals zo vaak de laatste tijd had hij weer zin in een sigaret. Tien jaar en zeventig dagen, rekende hij uit, en hij beende langs het rumoer van een drukke lappenmarkt. Precies tien jaar en zeventig dagen geleden had hij de eerste stap op Europese grond gezet. Het schip dat hem en zijn broertje naar Europa had gebracht; als de buik van een zwangere vrouw zonder leven in de foetus.

Na wat hij allemaal had meegemaakt, had Aziz zichzelf voorgenomen om nooit slecht over het nieuwe vaderland te denken. Op het continent waar al een halve eeuw geen tabak meer te verkrijgen was omdat geen mens meer wilde roken, viel het hem wel zwaar om zich aan dat voornemen te houden. Voor zo'n sigaret, liefst van de dure tabak die zijn opa draaide en waaraan hij in zijn kinderjaren verslaafd was geraakt, was hij bereid de nacht bij een moeras met een miljoen muggen door te brengen.

Hij doorliep de lange, smalle Imkerstraat, kwam bij het grote plein met het standbeeld dat symboliseerde dat Europa de vruchtbare grond was voor geluk, rechtvaardigheid en vrijheid. Kinderhoofden die uit die grond schoten vertegenwoordigden de landen in Europa. Hij werd zich er nu pas van bewust dat het niet meer regende.

Hij vroeg zich af waarom Zuster Robot uitgerekend Mikail had geselecteerd als metgezel voor hem. Ze kenden elkaar van het moederland. Aziz had als dank voor wat Mikail vroeger voor hem had gedaan een paar keer hier in het Europese Ahiska met hem afgesproken, maar een echte klik had Aziz nooit gevoeld.

De rechtszaak had hem zo in beslag genomen dat hij drie

dagen achter elkaar was vergeten te douchen. Met zijn nagels bestreed hij de jeuk bij zijn vette haren en hij betrad een eettent voor een kom linzensoep. Erai had eens gezegd dat mensen zich te eenvoudig lieten leiden door wat ze van kinds af aangeleerd kregen. De zoete stem van de jongen weerklonk in zijn hoofd: 'Limonade hoor je bijvoorbeeld koud te drinken en soep warm. Hadden we niet anders geweten dan dat limonade warm en soep koud moet zijn, dan hadden we de limonade warm en soep koud willen hebben.'

Aziz kon een glimlach niet onderdrukken. 'Gekke jongen toch,' zei hij tegen de halve citroen die hij in de soep perste. Zijn ogen werden vochtig bij de gedachte dat hij hem nog langer zou moeten missen. Hij keek naar de mensen die in alle stilte hun eten consumeerden en hoopte dat de jongen ooit deze tent zou ontdekken. Hij wist namelijk precies wat Erai lekker vond.

Met een maaltijd achter de kiezen werd zijn verlangen naar nicotine alleen maar groter. De gedachte aan overloos roken maakte het een stuk aantrekkelijker om weg te gaan uit Europa. Terug naar streken waar mensen, in ruil voor een leven lang heerlijke tabak, voor lief namen dat de dood wat jaartjes eerder op de deur klopte.

Zou die rechter echt denken dat Aziz deze verbanning als straf beschouwde? Hij was bereid om het grote water lopend via de hangbrug of in een bootje over te steken. Hij zou niet aarzelen bij het doorkruisen van de ondoordringbaar geachte bossen of bij het omzeilen van de vijandige nederzettingen. Alleen al een sigaret was het vertrek waard. De geur van de kaasschuur bij hun oude huis wilde hij opsnuiven. Hij miste het water van de rivier de Kura. Hij miste de

brand op zijn schouders na een hele dag zwemmen in het water van de Aras.

Mensen vroegen hem vaak wat hij vond van Europa. Hij antwoordde dan steevast dat hij niet objectief kon oordelen over Europa omdat bij de Europeaan de sigaret uit het hoofd is gepraat en daarmee ook de helft van de capaciteit van het denken.

In het zevende jaar van zijn komst had wat dat betreft hoop gegloord. Een van zijn buurmannen – degene die iedereen die hij een beetje kende luidkeels groette en in Aziz' telefoon genoteerd stond onder de naam de halloman – had hem over een winkel verteld waar ze alle soorten exotische zaadjes hadden: 'Ik kan me niet voorstellen dat ze geen tabakszaadjes hebben.' Aziz had de volgende dag al de trein genomen, helemaal naar de winkel in Antwerpen, daar het fantastische nieuws laten bezinken, de aanschaf verricht en de volgende dag de zaadjes over maar liefst vijftien potten verdeeld.

Dat het klimaat van Europa niet geschikt was voor het verbouwen van tabak sprak voor zich. Maar Aziz was een volhouder en had mislukking op mislukking getrotseerd om de planten vorig jaar eindelijk tot volle bloei te zien komen. Wel dankzij de bemoeienis van buurvrouw Hülya, die had geadviseerd om de potten niet meer in de tuin maar op het balkon aan de andere kant van het huis neer te zetten. Waar de planten minder wind vingen. Bij het drogen van de bladeren ging het alsnog mis en moest Aziz met pijn in het hart constateren dat de schimmel in het mooie groen niet meer te stuiten was. De deceptie kwam boven op de treurige gebeurtenissen van de afgelopen tijd. Gedreven

door het steigerend paard onder zijn borst ging Aziz weer naar Antwerpen om eindelijk eens verhaal te halen over de twijfelachtige kwaliteit van de zaadjes. Eenmaal daar kwam hij tot bedaren. Niet alleen omdat Europa hem had geleerd zijn emoties te beheersen. Na een warm gesprek met de verkoopster adviseerde ze hem nieuwe zaadsoorten. En alsof dat allemaal niet genoeg was bleek de dame ook nog eens over te halen tot een romantisch etentje in de prachtige stad.

Met de zachtheid van een moeder die de wond van haar kind verzorgt, stopte hij ook de nieuwe zaadjes in de potten en stelde in de maanden daarop tevreden vast dat de bladeren mooier en nog groter waren dan die van het jaar ervoor. Toen ze volgroeid waren hing hij ze met de zorgvuldigheid van een juwelier die parels aan een draad rijgt aan het touw. Ze droogden zonder de nachtmerrie van schimmelvorming.

Maar nu maakte de uitspraak van de rechter het onmogelijk om de tabak voor zijn vertrek droog te krijgen voor gebruik. Of misschien toch wel? Wie weet waren ze over een week al goed genoeg. Hij besloot volgende week wat van de bladeren mee te nemen.

Na de maaltijd slenterde hij naar een smal straatje met krukjes en kleine, lage tafels op de stoep, waar het altijd wemelde van de babbelende theedrinkers. Het was hier onmogelijk om je slecht te voelen omdat de vrolijkheid van de theedrinkers iedereen aanstak. Hij zette zich aan een van de tafels.

De thee deed hem goed en hij dacht aan de laatste keer dat hij, van een afstand, stiekem naar Erai had gekeken: de jongen op het speelplein, gezond, snel en lenig aan het touw en aan het metaal. Het prachtige kinderlijf in de julizon van

het Noorden. Hij kon de herinnering niet vermijden aan de dag dat dat lichaam als een dode vogel in zijn armen had gerust. Aan het theeglas brandde hij expres zijn handpalm in een poging het jonge leven dat voor zijn eigen ogen wegvloeide terug te laten komen. Leven voor het gras, leven voor granaatappels, leven voor de kakkerlakken, leven voor de vogels. Nooit de dood, nooit de dood voor kleine kinderen. Nooit de dood voor Erai.

Uit de luidsprekers van het theehuis klonk een vrouwenstem, die in alle tederheid het driehonderd jaar oude liedje 'Al yazmanin oyasi' zong. Aziz werd geroerd door haar zang, maar hoefde gelukkig geen traantje te laten te midden van de blijde gemeenschap. Hij dronk zijn glas leeg. De realiteit was dat hij over een week verkaste naar een Zelfkritiekcentrum. Hij hoefde zichzelf niets kwalijk te nemen omdat hij zijn uiterste best had gedaan om zich aan te passen aan dit continent. Hoe had hij anders tijdens het proces zo kalm naar alle verwijten aan zijn adres kunnen luisteren...? Geen woord had hij uitgebracht tegen de advocaat van Shirin die hem van zoveel zaken betichtte. Hoewel hij door zijn relaas begon te geloven dat hij de onbeschaafdheid zelve was, hoopte hij door rustig te blijven de rechter ervan te overtuigen die onverbiddelijke woorden met een korreltje zout te nemen. Toch had die tot verbanning besloten. Voor hem, met zijn verleden, een lachertje.

Hij rekende af, hervatte de wandeling en doorkruiste de stad waarvan de bewoners beweerden dat ze rijk was aan kleuren die alleen mensen konden zien die er lang genoeg hadden gewoond. Hij keek voor de verandering eens goed naar de roze lichtsluier die tussen huis en boom veran-

derde in het schemerduister. De stedelingen trokken zich nu langzaam terug in de rust van de avond; rust voor de mensen en voor de ramen van hun huizen die van de zonsopgang tot het vallen van de avond zonenergie opsloegen. Het gele licht in de woonkamers scheen als bewijs van het alomtegenwoordige geluk op iedereen, behalve op Aziz. Hij nam de stad in zich op, die voor hem na al die jaren nog steeds niet als woonplaats aanvoelde, maar als de fantasie van de anderen.

De straatlampen gingen aan als Aziz ze dicht genoeg naderde en hun licht stierf weer als hij dichterbij de sensor van de volgende straatlantaarn kwam. Hij boog zich voorover om een losse veter vast te maken en moest toen aan Atanur denken, van wie hij het ambacht van schoenmaker had geleerd. Hij had hem gezegd dat de mens geen betere kameraad heeft dan geschikte schoenen. Het leer aan zijn voeten, door Aziz zelf gesneden, vormgegeven en aan elkaar genaaid... Grandioos schoeisel dat beter voorbereid was op de zware reis dan Aziz zelf.

Hij liep langs de platanen, die hem als een gids eerst langs de oever van de rivier leidden om hem daarna naar de heuvel met het beste uitzicht op Isilkent te vergezellen. De stad was net als alle andere steden in Europa omgeven door boerderijwolvenkrabbers; hoogbouw die het mogelijk maakte dat de overige grond optimaal gebruikt kon worden voor woningen, parken, sportaccommodaties en productiecentra.

Even later liep hij de heuvel af in de richting van de grote vlakte met de talloze hofjes waar ook zijn huis lag. Het was bijna middernacht. Als een tot de havens van Europa ver-

oordeeld schip bewoog zijn vermoeide gestel langs gewas, sloot, speeltuin en brug.

Lange wandelingen deden hem goed, zonder de antwoorden te geven waar hij naar smachtte. Hij had zich talloze keren in alle oprechtheid afgevraagd of het hem schortte aan een gemiddelde intelligentie. Hij bleef maar terugverlangen naar de tijd van voor de Grote Verhuizing naar Europa. Was dat geen teken van gebrek aan enig intellect? Op de plek waar zowat de hele wereldbevolking woonde, werd door mens en diens metgezel Zuster Robot toezicht gehouden op de autonomie van het individu en het kind. Alle redelijke mensen van de aardbol waren het erover eens dat de strenge bewaking van dit principe voorspoed, geluk en creativiteit had gebracht.

Hij had geprobeerd om met heel zijn hart te houden van de Europese familie, die door op tijd drastisch in te grijpen de dood van de aarde had voorkomen. Het lukte hem niet.

Benijdenswaardig vond hij die Mikail. Nog voordat hij een stap had gezet op Europese bodem was hij al smoorverliefd op het continent. Die waande zich zodanig Europeaan dat mensen die hem niet kenden zouden kunnen denken dat de sufferd van voorouders afstamde die pikhouwelen in de Franse Revolutie, penselen in de zeventiende eeuw, kompassen in de eerste schepen naar Amerika hadden gehanteerd.

Diep in de nacht van het Scandinavische gebied stelde Aziz zichzelf voor de miljoenste keer dezelfde vraag. Wat wilde hij dan? Dat de Europeanen niet hadden gedaan wat ze hadden gedaan? Hij kon niet anders dan toegeven dat men terecht had ingezien dat de mensheid zich naar één continent moest terugtrekken. Omdat, als de rest van de wereld

niet teruggegeven zou worden aan dier en plant, de dood van de terminale natuur niet te vermijden was. De deuren van Europa waren opengestaan, Zuster Robot wees op de meest eerlijke wijze de plekken aan voor alle moedertaal- en cultuurgebieden. Het bleek te werken en de wereld van Japan tot Amerika was leeggelopen naar Europa. Had dat tegengehouden moeten worden, alleen omdat Aziz wilde dat zijn moederland tussen de bergen in de Kaukasus onaangetast bleef?

Hij moest zich schamen voor zijn verlangens, maar hij kocht niets voor schaamte.

Straten, steden, tuinen, scholen, concertgebouwen, parken, theaters, kunstcentra en bioscopen bruisten ieder jaar meer. Het herstelde klimaat gunde het continent na zeventig jaar weer sneeuw.

Hij probeerde niet jaloers te zijn op al die mensen die zonder reserve genoten van de plek waar voor iedere moedertaal, cultuur, gemeenschap een onafhankelijk land was gereserveerd. Zelfs voor zijn volk, de Ahiska, het volk dat in de lange geschiedenis niet anders had meegemaakt dan verbanning, genocide, onderdrukking, assimilatie. Nu hadden ze hun eigen grond, zonder angst dat een dictator hen in wagons zou laten proppen voor de zoveelste reis naar een massale dood. Hij deed werkelijk zijn best om iedereen dat geluk te gunnen. Want ook voor gevoelens van jaloezie kocht je niets.

Het licht was nog aan bij zijn buurman Umut. Die was zeker weer diep verzonken in een boek. Hij leek hem de beste persoon om te vragen of hij na zijn vertrek de planten in zijn tuin water wilde geven.

Bij zijn tuin boog hij zich over de grond waar hij zo hard

aan had gewerkt. Het land lag er beloftevol bij in de nachtelijke uren. Hij was blij met de regen van de laatste tijd. De planten in de kiem kwamen vooralsnog niets tekort. Hij streelde de zwangere grond en ging toen bij de boom kijken die hij nog niet zo lang geleden had geplant. Hij was zo benieuwd of hij deze zomer al vrucht ging geven. Kleine peertjes voor het kind. Paradijselijk zoet, smeltend in de monden van de moeder en haar zoontje...

In zijn huis ging hij op de bank van donkerblauw fluweel liggen. Hij hoopte dat de slaap snel zou komen en daarmee misschien een droom waarin Ipek tot hem zou spreken, zoals ze een paar nachten geleden had gedaan. Verbluffend wel, omdat Ipek al die keren dat ze daarvoor in zijn droom was verschenen steeds had gezongen. Hij keek naar de ingelijste foto van hem en Erai voordat hij zich omdraaide en zich de haren van Ipek voor de geest haalde, die tot halverwege haar rug reikten. Hij dacht aan de zwarte, glinsterende jurk die ze aanhad bij het laatste concert waar hij bij was. Hij miste de geur van haar parfum. Hij dacht aan de binnenkant van haar benen, die de kleur van suikermeloenen had en door de spleet van haar lange jurk zichtbaar was. Het riep hem naar haar warmte. Een keer had hij de deur van de artiestenkamer geopend en had toen gezien dat ze haar beha uitdeed. Een glimp van haar borsten had hij weten te vangen. Ze had snel haar hemd aangetrokken en de beha aan de stoel gehangen. Als hij aan de borsten van Ipek dacht, kreeg hij honger naar het geluk dat er in zijn dromen van afdroop... De kloof tussen de twee borsten als de weg naar de vrijmoedigheid waar het bij hem aan schortte.

De slaap liet op zich wachten. Aziz stond op en ging weer

naar zijn tuin. Het licht deed hij bewust aan om de ekster die bleef terugkomen te verstoren in haar rust. Voordat hij aan zijn grote project in de tuin was begonnen had hij elke dag het bakje met voer gevuld om de vogel te paaien om te blijven. In tegenstelling tot de andere dieren waren de vogels gebleven. Iets wat door de stichters van het nieuwe continent was voorspeld. Het was niet vreemd dat wanneer de hele mensheid zich in stappen terugtrok naar één enkel continent, de dieren op veilige afstand bleven van de gevaarlijkste soort op aarde. De wonden die de mensen de dieren door de eeuwen heen hadden toegebracht schrikten blijkbaar de vogels minder af.

Het was zaak om de ekster afscheid te laten nemen van de tuin. Geen gevulde bakjes meer voor de vogel. De vogel nam het zekere voor het onzekere en was met een paar vleugelslagen in de veiligheid van de nacht verdwenen. Aziz knielde weer bij de grond, haalde zijn hand erover en liep vervolgens het huis weer in. In de keuken annex eetkamer dronk hij een glas water, wilde het glas terugzetten, bedacht zich en vulde het water nog een keer om de grote dorst te lessen. Toen sloeg hij aan het opruimen. Voor zijn vertrek moest alles netjes zijn.

In de kledingkast vond hij de winterjas van Erai; beige met een zwarte voering, ooit in het moederland ook door hem gedragen. Hij haalde hem van het hangertje, drukte hem tegen zijn gezicht, balde zijn grote hand tot een vuist en sloeg met alle kracht tegen de muur. Hij had zijn hand willen breken om de hulpeloosheid te wreken. Zijn beerachtige poot bleef onaangetast.

Hij liep naar buiten om tot rust te komen. Het sprak voor

zich dat hij Shirin een tijd met rust moest laten. Maar hij was nu eenmaal de persoon die hij was en verloor uiteindelijk van zijn benen die hem naar zijn telefoon op de tafel in de keuken brachten. Hij gaf het ding opdracht om de boodschap die hij ging inspreken over twee dagen naar Shirin te sturen. Hij sprak: 'Lieve Shirin, het spijt me dat ik je zo kort na de rechtszaak lastigval. Maar je hebt als moeder recht op belangrijke informatie over Anil. Om te beginnen moet je weten dat ik tot het einde van de rechtszaak heb gehoopt dat de rechter ons zou vragen om het een en ander uit te praten. In dat geval had ik je alles in een persoonlijk gesprek kunnen vertellen. Zo zou ik ook de gelegenheid krijgen om op een fijne manier afscheid te nemen van jou en van Anil. Helaas dacht de rechter er anders over. Jammer. Wat je moet weten is dat ik meerdere artsen heb geraadpleegd over wat Anil te wachten staat. Helaas is de kans groot dat hij op dezelfde leeftijd als Erai getroffen wordt door dezelfde ziekte. De artsen zeggen dat alleen een beenmergtransplantatie met navelstrengbloed dat honderd procent overeenkomt met het beenmerg van Anil ervoor kan zorgen dat de jongen een lang en gezond leven krijgt. Ik weet hoe ik aan dat navelstrengbloed moet komen. Daarvoor moet ik wel Europa verlaten. Vergeef me voor al het verdriet dat ik je heb bezorgd, lieve Shirin. Ik ga het allemaal goedmaken. Maak je alsjeblieft geen zorgen, het komt allemaal goed met Anil.'

Na een week haalde Mikail Aziz stipt om zeven uur op, samen liepen ze naar de metro. Aziz bekeek zijn reisgenoot in het vroege zonlicht: 'Doorgezakt gisternacht? Je ziet er

zo moe uit. Wat heb je allemaal uitgespookt?’

‘Nee, niet doorgezakt. Tot drie uur vanochtend was ik bij mensen in het dorp Beberak. Ik begeleid tegenwoordig mensen die nog steeds moeite hebben met autonoom denken en handelen. Gisteren was ik bij een familie waar de ene onthulling de andere volgde. De vader begon op een gegeven moment te huilen dat hij niet anders kon dan zich autoritair te gedragen. De anderen dwongen hem daartoe. Het toppunt van rust voor die lui was als die arme man schreeuwde dat hij de Vader, de Profeet en Allah was. Het duurde dus wel even om ze over te halen tot echte, professionele hulp.’

Door de neus, het enige aan zijn lichaam met de ambitie om groot en imposant te zijn, haalde Mikail diep adem en ging verder: ‘Het is dat ze instemden. Anders had ik een negatief bericht moeten achterlaten bij Zuster Robot.’

‘Moet zwaar zijn zo’n functie,’ zei Aziz.

Mikail antwoordde met een glimlach.

De jaren gingen voorbij, maar deze knul bleef gewoon de jongen die hij vijftien jaar geleden ook was. Het sterkte Aziz in het idee dat op het Europese continent de mensen nauwelijks ouder werden. Aziz en Mikail liepen naast elkaar in het grote park met de machtige acaciabomen en begaven zich niet veel later in de straat waar rond dit uur de leerlingen van een basisschool samen met de voor broodkruimels neergestreken duiven de wereld opvrolijkten. Ze liepen waar in vroeger tijden een autoweg moest zijn geweest en waar nu af en toe een fietser passeerde. Het ontging Aziz niet dat Mikail onderweg opvallend lang naar rechts en links keek.